

Галина ЛЯШЕНКО

*студентка 2 курсу історико-філологічного факультету.
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»*

*Науковий керівник – **Надія Леонідівна ПАВЛЮК**
к. філол. н., викладач кафедри української та зарубіжної літератур.
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського».
м. Одеса, Україна*

ПОЕТИЗАЦІЯ ПОЧУТТЯ КОХАННЯ У НОВЕЛІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА «ЗА МИТЬ ЩАСТЯ»

Олесь Гончар – відомий класик письменницької публіцистики другої половини ХХ ст. Дослідники творчості Олесь Гончара повсякчас аналізували «романтичний потяг митця до ідеалу Справжньої Людини» [2, с. 71], мали гіпотези щодо «апології духовної величі, правди, краси рідної землі, обов'язку перед нею» [2, с. 72], синтезували «домінанту духу», «красу вірності», «життєствердний оптимізм» [2, с. 73].

П. Загребельний зауважив, що «Олесь Гончар створює перед нашим внутрішнім зором картини, які змушують задуматися над долею не лише героїв твору, а й власною. Митець застосовує виразні засоби мистецького вираження: самоаналіз героя, внутрішній і зовнішній монологи, потік свідомості, синтез епічної й ліричної драматичної розповіді» [4, с. 150]. Прозаїк у творах показує, що найсуттєвіші людські зміни спричиняють найважчі випробування (у текстах Гончара – це війна), почуття кохання та відчуття навколишньої краси Всесвіту.

Новела Олесь Гончара «За мить щастя» неодноразово була об'єктом дослідження, науковців А.Погрібного, М.Жулинського, В.Ковалюка, Є.Сверстюка, Н.Сологуба, В.Галича, М.Наєнка, В.Фащенко, В.Дончика, яких цікавив аспект художньої самобутності твору. Проте важливо також дослідити поетичний зміст почуттів персонажів та семантику концептів у творі.

Мета статті – проаналізувати поетикальні особливості новели «За мить щастя», заглибитись у розкриття особливостей творчої інтерпретації художнього функціонування теми кохання, людського щастя, синтезувати поняття «миті» та «вічності».

Тема кохання постає домінантною у творчій спадщині Олесь Гончара. Автор повсякчас повертався до зазначеного мотиву, використовуючи його у своїх

найвідоміших творах. Тому дослідники творчості прозаїка висловлюють різні точки зору щодо його приналежності до письменників-романтиків.

Під час прочитання та аналізу здобутків митця передусім варто звернути увагу на те, що художня спадщина письменника – це перш за все романні вершини, які стають відправною точкою для розкриття буденних проблем та проблем тогочасної дійсності.

Гончарова романістика описує події країни, війну, загибель героїв, які поклали своє життя заради єдиної мети – перемоги. Автор підіймає тему цього лихоліття, здебільшого подаючи її другою, але не менш значущою сюжетною лінією у романтичних творах. Це дало змогу для детального зображення життя героїв, допомогло передати почуття, думки та показати незламність і єдність народу.

Незважаючи на події тогочасного буття основною сюжетною лінією у творах є улюблена тема автора – любов у всіх її проявах. Письменник наголошував: «З любові – творчість, з любові – щастя людське» [1, с. 3]. Автор у творах описував кохання як піднесення людської душі над світом.

Новела «За мить щастя» зачаровує красою і силою почуття кохання. Шедевральний твір був написаний у 1964 році. В той час закони держави заперечували утвердження найчутливішого людського почуття, що стало основним мотивом у новелі. Під час прочитання твору можна відчутти тривожність автора, сумнівні думки, причиною яких стала історія, яку він почув в армії. Письменник вдається до глибокого осмислення наслідків, передумов та воскрешає хвилюючі моменти давньої історії.

Задум новели виник у далекій Бірмі, у місті Рангуні. Перед читачами змальовуються звичайні люди – артилерист Сашко Діденко та його несподівана кохана Лариса, знайомство яких сталося на жнив'яному полі.

Під час аналізу науковцями творчості Олеся Гончара були знайдені і занотовані рукописні назви новели: «*Omnia vincit amor*» («Любов перемагає все»), «Згадка рангунського вечора», «Хміль сонця», «Діденкова любов», «Ціна любові», «Золоті снопи». Перерахувавши кількість назв, можна зрозуміти, як виважено автор ставився до вибору того самого заголовку, який передасть сутність твору, трагічність, емоційні пориви та почуття глибокого кохання.

Заключним рішенням письменника стала назва твору – «За мить щастя». У філософському осмисленні щастя та кохання О. Гончар звертається до темпоральної координати миті – дуже короткого проміжку часу; моменту [6, с. 17]. В аналізованій новелі автор акцентує увагу на єдиній миті кохання, яка

кардинально змінила життя персонажів. Прозаїк у новелі широко подає концепт вічності, який можна прослідкувати у апогейному моменті – «Пролунав постріл» [3, с. 40], ця мить стає вирішальною для головного героя. Зазначений епізод має значний підтекст, який доводить короткочасність життя та показує, що кожна мить здатна відкрити перед людьми вічність. Концепт «вічність» також тісно пов'язаний з мотивом кохання героїв, адже для їхніх душ описане почуття набуло саме цієї філософської безперервності існування. Олесь Гончар передає зазначені концепти у назві твору.

Цінність твору проявляється у піднятті автором важливого тематичного спектру, а саме: оспівування миттєвої сили та неповторної краси вічного почуття кохання, поглиблене розуміння та філософська інтерпретація щастя, почуття моралі та гуманістичні погляди персонажів.

У творі увага митця сконцентрована на конкретній людині, її багатому внутрішньому світі, наповненому емоціями та почуттями, тому під час прочитання тексту можна помітити підкреслений романтичний та чутливий настрій поета. Гончар акцентує увагу на таких художніх константах, як «глибина змісту, новаторство форми, соковитість і яскравість національних барв, їхня поетична своєрідність, посиленний психологізм, зростаюча густота образності» [4, с.200], які надають новелі символічного навантаження.

Центральним способом поетизації в новелі «За мить щастя» є зображення саме того швидкоплинного кохання між Сашком і Ларисою. Їхні стосунки бурхливі і, на жаль, закінчуються швидко і трагічно, але незважаючи на труднощі кохання, вони мають жагу один до одного.

Письменник у творі найсвітлішими фарбами змальовує інтимні взаємини персонажів. Автор поетично описав справжнє кохання – вічне почуття, сила якого не піддається простому людському осмисленню. Любов – голос серця. «Любов – перемагає все!» [5, с.100].

На війні головному героєві ніколи було думати про дівчат, а нині повоєнний час, настало літо, незвичайне жнив'яне поле, краса якого зачаровує та манить, все це розпалює вогник в молодій душі хлопця. Перший задумливий погляд головного героя Сашка був зупинений на «живому полум'ї» – однієї зі жниць. Перед обличчям Сашка була молода жниця-мадярка, одягнута в червону кофтину. Погляд молодиці розпik у серці юнака те, що йому так довгий час бракувало на війні й покликав його за собою.

Між героями виникли почуття, ймовірно, їхня зустріч була назначена долею, пара відчула неочікуваний спалах пристрасті під палючим сонцем, який

можна порівняти з вивільненням, зльотом душі людини. Ці почуття здалися персонажам неможливими в такому недосконалому земному світі. Герої пережили дуже багато подій: закінчення війни, подальша демобілізація, повернення додому, де почнеться нова сторінка життя. Зазначені чинники, вплинуть на людську свідомість, зроблять їх добрішими та гуманнішими, люди почнуть цінувати кожен мить життя, адже вони стикалися зі смертю віч-на-віч.

Глибокий та закоханий погляд Лариси був зупинений на Сашкові, вона дивилася в його очі так, ніби все життя чекала лише на нього: «Вона ніби тільки й ждала цього пориву, шпарко охопила хлопця руками і, відхилена на снопи, віддарювала його жаркими поцілунками спраглості, вдячності й відваги. Це таки було живе полум'я, що опалило його, обняло, засліпило. Снопи розлазились, розтікались під ними, як золота вода, п'янили обох, вона лежала горілиць – жарка, незнайома! – і очі її були повні щасливого п'яного сонця» [3, с. 8].

Серце Сашка відчуло глибоке кохання до дівчини, розум осяяли нескінченні думки про неї, кожен хвилину свого життя, він був готовий віддати, аби лише провести її з коханою людиною. Юнак прагнув захистити дівчину, вберегти від усіх негараздів, розвіяти якийсь прихований смуток у загадкових карих очах.

Головний герой неначе зачарований, сповнений емоцій та переживань, хлопець «із звичайного став незвичайним, став щедрим, багатим, багатшим за царів, королів!.. Наче напоений чарами, тільки й жив він тепер своїми золотими видіннями, отими снопами, її красою, тільки й ждав, коли вийде з гауптвахти та знов гайне до своєї циганочки» [5, с. 15], навіть не замислюється над наслідками свого кохання.

Найбільшою мрією головного героя, яка в найближчий час мала реалізуватися, стає зустріч з Ларисою. Детальному зображенню прозаїк піддає святкове піднесення душі, її розкріпачення, яке зустрівшись, відчули хлопець і його малярочка! Сашко ідеалізував кохану у своїх думках, уявляв їхню зустріч та мріяв про те, аби цей миттєвий спалах почуттів був безмежним та нескінченним.

У новелі душевну пристрасть та інтимні почуття митець прагне передати деталізацією та описовими тропами, зокрема такими епітетами як: «палаюче літо», «спрага, що мучить Сашка-водовоза», «свіжі снопи». Образність посилюють і художні порівняння, метафори, гіперболи, звертання, однорідні члени із чуттєвозоровою семантикою, що «оживлюють» докільця: « – Зіронько моя! Циганочко! Ясонько! Оченя моє каре, щастячко моє! Де й бралися в нього, грубого артилериста, ці слова-пестоші, ці ласкаві співи душі...» [3, с. 29].

Портретизація образу головної героїні відіграє важливу роль та стає видимим протиріччям поміж усіх інших молодниць, яке робить її особливою. Олесь Гончар у новелі надає перевагу динамічним портретам. Через рухи, жести, погляди, усмішку відтворює найтонші психічні зміни, вияви настрою, еволюцію почуттів. Це можна простежити через опис портретних рис Лариси: «червона як жар» кофтина, «загорілі ноги», темне волосся, «карим сонцем наляті очі», «густовишневі губи», які створювали романтичне піднесення, пристрасть та жагу до дівчини.

Лариса – стійка та сильна духом героїня, мала нелегку долю. Письменник зауважує окремі деталі, які виконують домінуючу характеротворчу функцію, це можна помітити в наступних рядках: «У чорній хвилі волосся Сашко побачив срібну нитку сивини. З якого горя, якого смутку вона? І сповнився ще гарячішим почуттям до неї, бажанням оберегти, прихистити її» [2, с. 10]. Молодиця швидко та стрімко безмежно завела роман з невідомим солдатом задля відпочинку душі, супротиву людським пліткам та сімейному рабству: «Оце жінщина! Ось за кого варто в огонь і в воду!.. Спалахнула, мов полум'я, зневажила всі умовності, безоглядно віддала солдатові свою любов. Він переможець, а вона хіба ж не рівня йому? Хіба не здобула перемогу над своїм рабством сімейним, над плітками, забобонами, хіба не довела, збунтувавшись, що свобода й любов для неї понад усе?!» [2, с. 16].

Головних героїв твору охоплює жага один до одного, саме та іскра, через яку життя людей змінюється, набуває нових думок, планів, подекуди й страждань, проте це все створює й сенс існування. «Хімічні зв'язки» між закоханими, бажання віддати своє серце один одному, подарувати цілий світ – все це можна було назвати почуттям справжнього кохання, яке рятувало їх від буденності та стереотипів суспільства. Радісні, піднесені почуття допомагають персонажам відволіктися від труднощів, смутку та зануритися у щось прекрасне та доки невідоме для них.

«Бути коханим» збігається з поняттям «бути щасливим», однак, головні герої відчували щастя лише на мить. Складна доля кожного персонажа не дала їхнім душам сплетися воедино. Закохані мало часу провели разом, не пройшли випробувань та життєвого шляху, тому й не можна одразу стверджувати, що вони були б щасливою парою. На жаль, їм судилося розлучитися. Мить кохання хлопця та дівчини стала вічною для їхніх душ.

Любов — почуття, яке не зможе описати жодна людина, яка його не відчувала. Достеменно, автор у своєму житті «проживав» те справжнє почуття

душевного окрилення, адже твір сповнений переживань, глибоким проникненням у душу та моральний стан героїв.

Під час заглиблення у психологічний стан кожного з персонажів, можна зробити висновок, що закохані за своїм темпераментом, рисами характеру, вдало доповнюють один одного, що дає змогу створити повноцінний символічний образ кохання, який повсякчас має поєднувати в собі піднесення та страждання.

Письменник робить філософські відступи, описуючи почуття героїв, що підсилює у творі думку про скороминучість щастя та його відносність. Автор у творі професійно передає символізм та двоплановість образів, що відкриває перед читачем піднесеність та чутливість кохання персонажів.

У новелі поетизація любові також гармонійно поєднується з детальним змалюванням кольорів портрету головної героїні та пейзажу: «червона кофтина», «золотисті снопи», «голубе небо», «чорне волосся».

Основною проблемою твору стає сила почуття кохання та розуміння щастя на його тлі. Олесь Гончар у новелі прагнув зобразити вплив неминучої сили любові на душевний та моральний стан героїв. Твір має повчальний зміст, який розкривається в повазі до почуттів кожної людини. Почуття кохання має приносити щастя, задоволення, а не смертельний кінець. У своїх вчинках люди мають керуватися розумом, а не лише серцем та шаленими почуттями.

Розв'язкою твору виступає контраст між романтичним сюжетом та смертною розплатою для Діденка. На зміну золотисто-мажорним кольорам на початку новели приходить дощовий мінорний пейзаж: «Дощило, і передосінні хмари облягали небо, коли батальйони похмуро шикувалися — не на плацу, а на іншому глухому узліссі» [4, с. 30]. Пейзаж у новелі відіграє важливу психологічну функцію, впливаючи на емоційний стан героїв: мотив темних хмар неодноразово відтворюється, відтінюючи гнітючий настрій суворої тиші під час смертного вироку.

«Коли кохання не є божевіллям, це не є коханням» [4, с. 44]. Цей відомий афоризм Педра Кальдерона де ла Барки повністю описує кохання дівчини та хлопця, адже спалах любові в серцях молодих людей затьмарив розум, повністю перетворивши їх на залежних один від одного, наповнених почуттями, піднесених душею людей. Герої, не замислюючись про наслідки, йшли за покликом свого серця, тягнулись один до одного, робили нерозумні вчинки через любов. Адже любов – це стан емоційний, він протилежний чистому і холодному розуму. Роман закоханих був насиченим справжнім коханням, й знаючи кінець, до якого він підвів, – став їхнім божевіллям.

Отже, тематичною спрямованістю новели Олесь Гончара «За мить щастя» є піднесення щирого та справжнього кохання, над реаліями буття. Почуття любові стало сенсом для існування героїв, їхнім щастям, якого вони так пізно і відчайдушно зазнали. Поетизація любові та взаємозв'язок темпоральних концептів «щастя» та «вічності» використовуються з метою показати, що існування абсолютної нескінченної духовної свободи людини пізнається лише у сфері почуттів, адже лише поривання душі не піддається обставинам та не зважає на думки оточуючих!

Список використаних джерел

1. Бабишкін О. К. Олесь Гончар: творчий шлях. Дніпро, 1968. 323 с.
2. Гончар О. Чим живемо: На шляхах до українського Відродження: семінарій. Київ, 1992. 400 с.
3. Дончик В. Г., Андрусів С. М., Бойко Л. С. Історія української літератури ХХ століття: навч. посібник. Вид. 2-ге. Либідь, 1995. 509 с.
4. Зобенко М. О. Українське небо Олесь Гончара: есеї, студії, полеміка. Вид 1-ше. Коць, 2003. 174 с.
5. Копач О. Хрестоматія з нової української літератури: навч. посіб. для шкіл і курсів українознавства. Вид. 2-ге. Каменяр, 1993. 258 с.
6. П'янов В. Я. Високоліття Олесь Гончару 75. Харків, 1993. 241 с.

Оксана НЕМЧЕНКО

учитель української мови та літератури, вищої кваліфікаційної категорії.

Опорний заклад «Ромоданівський ліцей».

сmt Ромодан, Миргородський район, Полтавська область, Україна

ПРОБЛЕМА ДУХОВНОСТІ І МОРАЛІ (РОЗМИСЛИ ЗА «ЩОДЕННИКОМ», РОМАНОМ «СОБОР» ОЛЕСЯ ГОНЧАРА ТА СУЧАСНОЮ ДІЙСНІСТЮ)

Коли одного з політиків Збігнева Бжезинського (американський політолог, соціолог і державний діяч, тривалий час вважався одним із головних ідеологів зовнішньої політики США) напередодні нового, 1992 р. запитали, в чому він вбачає найбільшу небезпеку для людства, він був упевнений, що, крім ядерної